

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ulkoministeriön lausunto: Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lain 4 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi lain suhteesta kansainvälisiin velvoitteisiin. Säännöksen mukaan lakia sovellettaessa on noudatettava Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita sekä kansainvälisen oikeuden yleisesti tunnustettuja sääntöjä. Säännös vastaa voimassa olevan lain 5 §:n 1 momenttia. Voimassa olevan lain 5 §:n 2 momentin mukaisesta informatiivisesta viittaussäännöksestä Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja KP-sopimuksen mukaiseen ilmoittamisvelvollisuuteen ehdotetaan kuitenkin luovuttavaksi tarpeettomana, koska ilmoitusvelvollisuus johtuu kansainvälisistä sopimuksista itsestään.

Ulkoministeriö pitää asianmukaisena ja tärkeänä, että lakiin sisältyisi ehdotetun kaltainen yleinen säännös lain suhteesta Suomen kansainvälisiin velvoitteisiin. Säännöksen sisällyttämistä lakiin puoltaa se, että on vaikeaa, ellei mahdotonta ennalta arvioida esimerkiksi kaikkien Suomea sitovien valtiosopimusten suhdetta ehdotettuun lakiin ja yrittää yksityiskohtaisesti poistaa kaikkia mahdollisia ehdotetun lain ja sopimuksien määräyksien välisiä normiristiriitoja. Kuten pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, myös valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 32 ja 33/1980) 27 artiklan mukaan valtio ei voi vedota sisäisen oikeutensa määräyksiin perusteena valtiosopimuksen täyttämättä jättämiselle.

Mietinnön 4 §:n perusteluissa on todettu, että ”kyseisillä velvoitteilla ja säännöillä tarkoitetaan esimerkiksi kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, humanitaarisen oikeuden sääntöjä, sekä muita Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita”. Ulkoministeriö yhtyy tähän näkemykseen ja esittää lisäksi seuraavat tarkennukset.

Ulkoministeriö esittää, että 4 §:n säännöskohtaisia perusteluja täsmennettäisiin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden osalta seuraavasti, jotta humanitaarinen oikeus, etenkin erotteluperiaate ja varotoimet, huomioitaisiin valmiuslain soveltamisessa kokonaisvaltaisesti ja aseellisen selkkauksen konteksti huomioiden: ”Humanitaarisen oikeuden säännöillä tarkoitetaan vuoden 1949 Geneven sopimuksia (SopS 7 ja 8/1955) ja niiden lisäpöytäkirjoja (SopS 81 ja 82/1980 ja 32 ja 33/2009), Haagin yleissopimuksia sekä muita aseellisia selkkauksia koskevia sopimuksia ja tapaoikeudellisia sääntöjä. Kansainvälistä humanitaarista oikeutta tulee noudattaa ja varmistaa sen noudattaminen kaikissa olosuhteissa. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden soveltuva sääntely riippuu osin siitä, onko kyseessä kansainvälinen aseellinen selkkaus vai kansainvälistä luonnetta vailla oleva aseellinen selkkaus. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden keskeiset periaatteet ja säännöt velvoittavat kaikkia aseellisten selkkausten osapuolia selkkauksen luonteesta riippumatta. Kansainvälisen

humanitaarisen oikeuden keskeisiä periaatteita ovat mm. periaatteet inhimillisyydestä, erottelusta, suhteellisuudesta sekä varotoimista. Kansainvälinen humanitaarinen oikeus soveltuu myös kyberympäristössä.

Siviiliväestön ja siviilikohteiden kunnioituksen ja suojelun takaamiseksi selkkauksen osapuolten on aina tehtävä ero siviiliväestön ja taistelijoiden sekä siviilikohteiden ja sotilaallisten kohteiden välillä ja sen mukaisesti suunnattava sotilaallinen toimintansa vain taistelijoihin ja sotilaallisiin kohteisiin (erotteluperiaate). Selkkausten osapuolten tulee ryhtyä kaikkiin käytettävissä oleviin varotoimiin niin hyökkäyksen yhteydessä kuin hyökkäysten vaikutusten varalta minimoidakseen sotatoimista siviiliväestölle ja -kohteille aiheutuvaa vahinkoa. Geneven sopimusten ensimmäisen lisäpöytäkirjan 57 artiklan mukaisesti sotilaallisen toiminnan aikana on siviiliväestöä, siviilihenkilöitä ja siviilikohteita aina pyrittävä suojelemaan. Lisäksi selkkauksen osapuolten on ryhdyttävä kaikkiin käytettävissään oleviin varotoimiin suojellakseen valvonnassaan olevaa siviiliväestöä ja siviilikohteita hyökkäysten vaikutuksilta (tapaoikeuden sääntö 22). Ensimmäisen lisäpöytäkirjan 58 artiklan mukaan selkkauksen osapuolten tulee pyrkiä mahdollisimman suuressa määrin poistamaan hallinnassaan olevat siviiliväestön, siviilihenkilöt ja siviilikohteet sotilaallisten kohteiden läheisyydestä, välttämään sotilaallisten kohteiden sijoittamista tiheästi asutuille alueille tai niiden läheisyyteen ja ryhtyä tarvittaviin varotoimenpiteisiin hallinnassaan olevien siviiliväestön, siviilihenkilöiden ja siviilikohteiden suojelemiseksi sotilaallisen toiminnan aiheuttamilta vaaroilta. Lisäksi on tärkeä huomioida, että tietyt henkilöt ja kohteet, kuten humanitaarinen avustushenkilöstö ja humanitaarisiin avustusoperaatioihin käytettävät kohteet, nauttivat kansainvälisen humanitaarisen oikeuden alaista erityistä suojelua. Valtioilla on myös kansainvälisestä humanitaarisesta oikeudesta johtuva velvoite helpottaa ja edesauttaa humanitaarisen avun nopeaa ja esteetöntä kulkua (Geneven sopimusten ensimmäisen lisäpöytäkirjan 70 artikla, tapaoikeussääntö 55). Tämä korostuu jäljempänä mietinnössä muun muassa 7, 8, 11, 14 ja 17 lukujen soveltamisessa.”

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tapaoikeuteen perustuvat säännöt ovat saatavilla suomeksi ulkoministeriön verkkosivuilta osoitteessa:
https://um.fi/documents/35732/48132/humanitaarinen_tapaoikeus__johdatus_punaisen_ristin_kansainv%C3%A4lisen_komitean_kansainv%C3%A4list%C3%A4_humanitaarista_tapaoikeutta/541d86f0-b5e7-0a2e-4203-60de34ba73b2?t=1525861410666

Ulkoministeriö tuo esiin 4 §:n perustelujen osalta lisäksi, että perusteluissa todettu ”edellä mainittuihin sopimuksiin sisältyy muun muassa erioikeuksia ja vapauksia, jotka vapauttavat lähettäjävaltion joukot vastaanottajavaltion kansallisesta lainsäädännöstä” tulisi muuttaa muotoon ”...edellä mainittuihin sopimuksiin sisältyy muun muassa erioikeuksia ja vapauksia, jotka mahdollistavat niiltä osin poikkeamisen vastaanottajavaltion kansallisesta lainsäädännöstä”, koska joukkojen asemaa koskevat sopimuksen sisältävät kuitenkin yleisen velvoitteen kunnioittaa vastaanottajavaltion lainsäädäntöä. Ulkoministeriö toteaa tässä yhteydessä, että myös kansainvälisten järjestöjen erioikeuksia ja vapauksia koskeviin sopimuksiin sekä niiden toimipaikkasopimuksiin voi sisältyä vastaavan kaltaisia erioikeuksia ja vapauksia kuin joukkojen asemaa koskeviin sopimuksiin.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä on vain rajallisesti huomioitu kansainvälisen humanitaarisen avun vastaanottamisesta Suomeen kansainvälisten humanitaaristen järjestöjen toimesta (YK, kansainvälinen Punainen Risti, kansainväliset kansalaisjärjestöt) aiheutuvia tarpeita eri hallinnonaloilla. Valmiuslain toimeenpanon vahvistamiseksi ja osana valmiuslain edellyttämää varautumisvelvollisuutta näitä eri tarpeita on syytä kartoittaa tarkemmin ja selkiyttää toimijoiden roolit ja vastuut kansainvälisen avun vastaanottamiseen liittyvissä järjestelyissä.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Ulkoministeriö toteaa ehdotetun 11 §:n 5 kohdan osalta, että hybrdivaikuttamisen käsitteen laaja ja osin vakiintumaton käyttö korostaa tarvetta selkeille soveltamiskriteereille, jotta sääntely ei muodostu tulkinnanvaraiseksi. Ministeriö pitää perusteltuna sitä, että erityisesti hybrdivaikuttamista koskevat viittaukset on sidottu konkreettisiin ja todennettaviin vaikutuksiin eikä pelkästään ilmiön oletettuun hybridi-luonteeseen. Kohdan 5 alakohtiin sisältyvien poikkeusoloperusteiden tunnusmerkistöjen täyttymisen arvioinnin sitominen vaikutusten vakavuuteen on tärkeää sääntelyn tarkkarajaisuuden ja oikeasuhtaisuuden näkökulmasta. Ulkoministeriö pitää myös tärkeänä, että 5 kohdan alakohtiin sisältyvien poikkeusoloperusteiden tunnusmerkistöjen täyttymisen arviointi on sidottu vaikutusten vakavuuteen, koska kyse voisi olla myös tahattomasta toiminnasta. Tämä on keskeistä myös kansainvälisen humanitaarisen oikeuden näkökulmasta, jonka sääntely ei rajoitu vain pahantahtoisin toimiin.

Samoin ulkoministeriö pitää tärkeänä mietinnön kirjausta siitä, että 11 §:n 1 momentin 5 kohdan ohella voidaan poikkeusolot todeta myös 11 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan nojalla.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukainen väestönsuojelu (civil defence) määritellään tehtävien mukaan. Väestönsuojeluun kuuluvat tehtävät on määriteltä tyhjentyvästi Geneven sopimusten ensimmäisen lisäpöytäkirjan 61 artiklassa ja mietinnössä luetellut väestönsuojelutehtävät tulisi olla siten näiden mukaisia. Ulkoministeriö katsoo, että lisäksi tulisi läpileikkaavasti tarkastella mietinnössä käytettyä terminologiaa siltä osin, tarkoitetaanko viittauksilla väestönsuojeluun Geneven ensimmäisen lisäpöytäkirjan 61 artiklan mukaisia väestönsuojelutehtäviä, jolloin väestönsuojeluun viittaaminen on perusteltua, vai onko tarkoituksena viitata muihin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisiin velvoitteisiin siviilien, väestön ja siviilikohteiden suojelemiseksi, jolloin terminologiaa tulisi näiden osalta täsmentää. Erityisesti tätä tulisi täsmentää 45 §:n alla säännöskohtaisissa perusteluissa sekä valmiuslain nykytilaa ja sen arviota koskevassa jaksossa ”2.3.11 Väestönsuojelu, pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta” sekä 74 §:n ja 76 §:n alla säännöskohtaisissa perusteluissa.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö yhtyy jaksossa esitettyyn. Ulkoministeriö esittää kuitenkin, että jakson perusteluita (esimerkiksi s. 295-296 ennen 57 §:n perusteluita) täydennettäisiin seuraavalla tavalla: ”Kuten edellä nykytilaa koskevassa jaksossa s. 107 (”2.4.2 Puolustusyhteistyötä koskevat sopimukset”) on selostettu, myös uusi valmiuslaki lähtisi siitä, että Puolustusvoimat olisi nimenomaisesti säädetty lisätoimivaltuuksien käyttäjäksi. Puolustusvoimat voisi valmiuslain toimivaltuuksia käyttäessään fasilitoida tarvittaessa myös vieraan vallan asevoimien toimintaa, jos ne toimisivat yhdessä poikkeusoloissa. Vieraan vallan joukot eivät voisi käyttää valmiuslain toimivaltuuksia itsenäisesti.”

Ulkoministeriö esittää, että asia mainittaisiin myös säätämisyjärjestyksessä todeten, ettei asia ole säätämisyjärjestyksen kannalta ongelmallinen.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö ehdottaa 68 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin tarkennettavaksi seuraavaa: "Valmiuslaissa tarkoitettulla väestön evakuoinnilla tai henkilöiden siirtämisellä ei kuitenkaan tarkoitettaisi konsulipalvelulain (498/1999) 16 §:n mukaista evakuointia tai kotiuttamista, josta vastaa ulkoministeriö."

Mietinnön 68 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että Suomi on velvollinen ryhtymään varotoimiin Geneven ensimmäisen lisäpöytäkirjan 58 artiklan mukaisesti ja että väestön siirrot tulee tehdä tavalla, joka kunnioittaa humanitaarisen oikeuden väestönsiirtoa koskevia velvoitteita. Ulkoministeriö esittää edellä olevia perusteluja muotoiltavaksi vahvemmiten siten, että niissä todetaan Suomen velvollisuus noudattaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden velvoitteitaan väestöä siirrettäessä. On tärkeää, että perusteluista käy selvästi ilmi, että erona varotoimien mukaisista ja väestönsuojeluun kuuluvista evakuoinneista, väestön pakkosiirto on kansainvälisen oikeuden vastaista ja voi tekona muodostaa sotarikoksen tai rikoksen ihmisyyttä vastaan.

Edellä sanottu tulisi huomioida myös jakson "12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys" alla osiossa "12.4.5 Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen".

Kyseiset tapaoikeuden säännöt ovat saatavilla suomeksi ulkoministeriön verkkosivuilta osoitteessa: https://um.fi/documents/35732/48132/humanitaarinen_tapaoikeus__johdatus_punaisen_ristin_kansainvalisen_komitean_kansainvalist%C3%A4list%C3%A4_humanitaarista_tapaoikeutta/541d86f0-b5e7-0a2e-4203-60de34ba73b2?t=1525861410666

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (70-74 §, 76-78 §, 80-84 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisopimuksiin. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalin suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkomaankauppaan kohdistuvien toimenpiteiden (92 §) osalta yleisesti ulkoministeriö toteaa, että ulkoministeriö on osallistunut esitystä valmistelleen työryhmän työskentelyyn ja sen huomiot on otettu valmisteluvaiheessa huomioon.

Ulkoministeriö huomauttaa, että voimassa olevan valmiuslain esitöissä (HE 3/2008) viitataan kaksikäyttötuotteiden lainsäädäntöön, jolla säädellään normaalioloissa tiettyjen tuotteiden ulkomaankauppaa. Sääntely on relevanttia niin ulkomaankaupanäkökulmasta kuin yleisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta. Ulkoministeriö ehdottaa harkittavaksi uuden valmiuslain esitöihin mainintaa normaalitilanteen vientivalvontaa säätelevästä lainsäädännöstä. Kaksikäyttötuotteiden vientiä valvotaan normaalioloissa sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/821 että kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (500/2024) nojalla.

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (90 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisuoja sopimukseen. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (99 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisuoja sopimukseen. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (110-113 §, 114 §, 119 §, 120 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisuoja sopimukseen. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (122 §, 124 §, 125 §, 127 §, 128 §, 130 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisuoja sopimukseen. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen

suojaan, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain 133 § koskee teleyrityksen velvollisuutta tuottaa viestintäpalveluita ja rakentaa viestintäverkkoja ja sen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että Liikenne- ja viestintävirasto voisi päätöksellä velvoittaa teleyrityksen 1 momentin 3 kohdan mukaisesti luovuttamaan toiselle teleyritykselle tai muulle viranomaisen nimeämälle taholle käyttöoikeuden viestintäverkkoon tai viestintäpalvelun tuottamista tukevaan omaisuuteen tai tietojärjestelmään siltä osin kuin se on poikkeusolojen hallinnan kannalta välttämätöntä. 133 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että käyttöoikeus voitaisiin tällöin antaa esimerkiksi Puolustusvoimille. Ulkoministeriö esittää, että 133 §:n perusteluja täydennetään tiedolla siitä, että aseellisen selkkauksen oloissa mainittu käyttöoikeuden siirto Puolustusvoimille voisi vaikuttaa siihen, että kohde menettäisi suojansa siviilikohteena.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (139-140 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisuojausopimuksiin. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen suojeeluun, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että riippuen niiden toteutusmuodosta, luvussa esitetyillä lisätoimivaltuuksilla (141-142 §) saattaa olla vaikutusta Suomen ja Euroopan unionin tekemiin investointisuojausopimuksiin. Ulkoministeriö huomauttaa, että sopimukset kuitenkin pitävät sisällään yleisiä ja turvallisuuteen liittyviä poikkeuksia, jotka tulisivat poikkeusoloissa todennäköisesti sovellettavaksi. Yleiset poikkeukset liittyvät sopimuksissa yleensä yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalien suojelemiseen, yleisen järjestyksen ylläpitämiseen, ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja

terveyden suojelemiseen, ehtyvien luonnonvarojen suojeluun, tai kansallisaarteiden suojelemiseen. Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset liittyvät sopimuksissa kansalliseen turvallisuuteen. Sopimukset eivät myöskään estä osapuolen toimia, joilla se täyttää kansainväliset velvollisuutensa rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden ylläpitämiseksi tai suojelee omia turvallisuusetujaan.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain nykytilaa ja sen arviointia koskevassa jaksossa ”2.4. Kansainvälinen oikeus”, humanitaarinen oikeus mainitaan ”2.4.1 Kansainväliset ihmisoikeussopimukset” -jakson alla. Kansainvälinen humanitaarinen oikeus on oma kansainvälisen oikeuden alansa, jolla on myös erityisestä relevanssia valmiuslain näkökulmasta ja etenkin poikkeusolojen edellytyksiä koskevien 11 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdan tilanteissa. Tämän johdosta ulkoministeriö esittää, että jakso 2.4.1 otsikoitaisiin uudelleen ”2.4.1 Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja humanitaarinen oikeus”.

Luvussa 2.4.1 todetaan kansainvälisten ihmisoikeussopimusten merkitys valmiuslain kokonaisuudessa sekä tiettyjen sopimusten sisältämät poikkeuslausekkeet ja ilmoitusvelvollisuudet. Ulkoministeriö pitää tärkeänä täsmentää ilmoitusvelvollisuuden osalta seuraavaa:

Ilmoitettaessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 15 artiklan, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 4 artiklan ja uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan F artiklan mukaisesti sopimusvelvoitteista poikkeamista Euroopan neuvoston pääsihteerille ja vastaavasti Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerille ilmoitusvelvollisuus koskee paitsi poikkeamisen käyttöönottoa ja sen päättymistä myös poikkeamisen voimassaolon aikana tapahtuvia olennaisia muutoksia. Sopimusmääräysten mukaisesti ilmoituksen vastaanottaja on pidettävä asianmukaisesti ajan tasalla poikkeamisen laajuuden, kohteen tai ajallisen keston muutoksista sekä muista sellaisista muutoksista, joilla on merkitystä sopimusvelvoitteiden täyttämisen kannalta. Ilmoituksissa on yksilöitävä poikkeustoimet ja niiden perusteet sekä ilmoitettava poikkeamisen päättymisestä ja paluusta sopimusvelvoitteiden täysimääräiseen noudattamiseen.

Lisäksi ulkoministeriö toteaa, että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon valvonta ei keskeydy poikkeusolojen aikana. Suomea velvoittavat kansainväliset ihmisoikeussopimukset edellyttävät, että sopimusvaltio huolehtii sopimusvelvoitteidensa täytäntöönpanosta ja siihen liittyvästä raportoinnista myös poikkeusoloissa ja mahdollisen poikkeamismenettelyn aikana. Tämä merkitsee velvollisuutta antaa määräajoin ja pyynnöstä raportteja sopimusvalvontaelimille, toimittaa niille tarvittavat lisäselvitykset ja vastata tietopyyntöihin sekä osallistua vuoropuheluun sopimusvalvontaelinten kanssa. Lisäksi sopimusvaltion tulee käsitellä ja hoitaa yksilövalitus- ja muut valitusmenettelyt asianmukaisesti myös poikkeusolojen aikana sekä panna täytäntöön valvontaelinten ratkaisuihin ja suosituksiin liittyvät velvoitteet. Poikkeusoloihin vetoaminen ei vapauta sopimusvaltiota näistä menettelyllisistä velvoitteista, vaan myös poikkeamislausekkeiden soveltaminen tapahtuu kansainvälisen valvonnan piirissä ja sopimusjärjestelmän mukaisia ilmoitus- ja yhteistyövelvoitteita noudattaen.

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Ulkoministeriö

Jukka Salovaara
valtiosihteeri

Kaija Suvanto
oikeuspäällikkö